

İKİNCİ BASKIDAN ÇEVİRİ

Süreçsel Dramada Planlama

Öğretimin ve Öğrenmenin Zenginleştirilmesi

Pamela Bowell ve Brian S. Heap

Çevirenler:

Gizem Sivrikaya • Funda Guzey Gürsoy
Ceren Karadeniz • Gözde Polatkal

Yayına Hazırlayan:

Ömer Adıgüzel

Pamela Howell ve Brian S. Heap

Çevirenler: Gizem Sivrikaya - Funda Guzey Gürsoy - Gözde Polatkal - Ceren Karadeniz

Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

**SÜREÇSEL DRAMADA PLANLAMA:
Öğretimin ve Öğrenmenin Zenginleştirilmesi**

ISBN 978-605-241-797-3

DOI 10.14527/9786052417973

Kitabın orijinal adı: Planning Process Drama: Enriching Teaching and Learning

Baskı sayısı: 2

ISBN: 978-0-203-12533-5

Yayınevi: Taylor & Francis Group

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2019, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetin Emeç Bulvarı 1314.Cadde No:37/A-B
Çankaya / ANKARA
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Süreçsel Dramada Planlama

Süreçsel drama, güçlü ve dinamik bir eğitimbilim alanı olarak, uluslararası alandaki yerini sağlamlaştırmıştır. Süreçsel Dramada Planlama adlı bu kitap, açık ve anlaşılır şekilde hazırlanmış bir kılavuz niteliğindedir. Kitapta, süreçsel dramanın planlanması ile ilgili pratik ve adım adım ilerleyen bir yol izlenmiştir.

Sunulan örneklerde, öğretmenlerin planlamaları sırasındaki karar süreçleri adım adım, nedenleri ile ele alınmıştır. Yazarların geniş kapsamlı deneyimlerinden ve araştırmalarından yararlanan örnekler, kitabın başından sonuna kadar ilerleyen bir şekilde yapılandırılmıştır. Orijinal kitabın ikinci baskısında ön plana çıkan özellikler şu şekildedir:

- İlk baskıdan farklı olarak iki yeni bölüm eklenmiştir: Birincisi, farklı öğrenci grupları için planlama üzerinde durulan bölüm ve ikincisi, okuru planlama öncesi hazırlıktan dramanın ortaya çıktığı aşamaya kadar yönlendiren bölüm,
- Uygulamaya yönelik planlama ilkelerini gösteren daha geniş bir örnek yelpazesi,
- Öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine dair güncel anlayışları yansıtan yeni materyaller.

Süreçsel Dramada Planlama, okur ve yazarlar arasında bir söyleşi olarak kaleme alınmıştır. Kitap, drama eğitimcilerinin uygulamalarını güncellemelerine ve uygulamalarına incelik kazandırmalarına yardımcı olacaktır. Ayrıca uygulayıcıların kavrayışlarını, becerilerini ve kendilerine olan güvenlerini artıracaktır.

Süreçsel Dramada Planlama, ortaöğretim drama ve dil alanı öğrencileri, ilköğretime yönelik öğretmenlik eğitimi alan öğrenciler ve Eğitimde Tiyatro Yüksek Lisans Programı öğrencileri için temel bir rehberdir. Aynı zamanda kitap, süreçsel dramayı öğrenenler veya öğretmek isteyenler; öncelikli veya yan alanı drama olanlar; drama alanında uzman olan veya olmayan öğretmenler için değerli bir kaynak niteliğindedir.

Pamela Bowell Lincoln'de bulunan Bishop Grosseteste Üniversitesi Koleji'ndeki Kültür, Eğitim ve Yenilik Okulu'nda misafir öğretim üyesidir. Uluslararası eğitimde drama danışmanı, atölye lideri ve konuşmacıdır.

Brian S. Heap Jamaika'daki West Indies Üniversitesi'ne bağlı Philip Sherlock Merkezi Yaratıcı Sanatlar Merkezi'nde öğretim üyesidir. Aynı zamanda uluslararası eğitimde drama danışmanı, atölye lideri ve konuşmacıdır.

Bu kitap, West Indies Üniversitesi eski Rektör Yardımcısı Prof. Rex Nettleford ve ilham verici çalışmalarıyla bizi bir araya getirip bu yola sokan, eğitimde dramının önemli kişiliği Dorothy Heathcote'un anısına ithaf edilmiştir.

Ön Söz

Bu değerli kitap, eğitimde drama alanında uluslararası kabul görmüş iki lider -Londra, İngiltere’den Pamela Howell ve Kingston, Jamaika’dan Brian Heap- arasındaki işbirliğine dayalı bir girişimdir ve bu etkileşimli ve ilgi çekici sanat formunun dahil edilmesinde yer alan sınıf öğretmenlerini desteklemenin yollarını aramaya devam eden mesleki eğitimciler olarak gelişimlerini çok iyi temsil eder. On yıl önce yazılmış ilk basım temel alınarak, farklı yaş grupları ve disiplinlerle çalışan öğretmenlerin süreçsel dramayı öğrenme için güçlü bir araç olarak düzenlemelerine ve yürütmelerine yardımcı olacak teknik ve stratejileri uygulamaları için gözden geçirilmiş ve destekleyici bir çerçeve inşa edilmiştir.

Tiyatro, drama eğitiminin merkezinde yer alır ve yazarlar bu farkındalığı çalışmalarının her yönüne getirerek, tiyatronun ortak unsurlarını temel alan çeşitli formları keşfederler: odak, metafor, gerilim, sembol, kontrast, rol, zaman ve mekan. Ancak, bu ilkelerle öğretmenlerin onları gerçek sınıf bağlamlarına -drama derslerinde, ders dışı etkinliklerde ve müfredatın alanlarında- uygulamalarına yardımcı olacak bir sistem geliştirdiler. Mesleki gelişime dahil olanlarımız için, öğretmenlerin öne sürdüğü sorular sıklıkla sınıfın gerçek ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır ve yazarlar, kitaplarını öğrencilerle gerçekten çalışanlar için önemli olan sorular etrafında yapılandırdılar: “Eğitim programındaki her şeye yeteri kadar vaktimiz yokken dramayı nasıl dahil edeceğiz?” “Drama her zaman insanlar ve insanı ilgilendiren konularla ilgili olmak zorunda mı?”

Bu sorulara verilen yanıtlar, öğretme ve öğrenme pratiğine ilişkin görüşlerin yanı sıra, eğitimin bir gücü olarak dramanın

dinamiklerini güçlendirmek için somut önerilerde bulunur. Kitabın bölümleri, okurun dramayı kendi amaçları için nasıl kullanacağıyla ilgili sürekli soru-cevap şeklinde devam edecek ve dramanın yöntem bilimi hakkında bilgi birikimi oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Yazarların dört temel hedefi için faydalı ve uygulanabilir stratejiler sağlanmıştır: Dramatik bağlamı oluşturmak, dramanın hikayesini ileriye taşımak, daha fazla anlam ve duygu derinliği keşfetmek ve katılımcıların drama üzerine düşünmelerini sağlamak.

Ayrıca, sınıf deneyimlerinden elde edilen drama çalışması modelleri bu hedefleri ve stratejileri “eylemde” görmemize olanak sağlar; bu kitabın teori ile pratiği harmanlayan ve öğrencilerle anlamlı drama deneyimleri oluşturmak için otantik bağlamlar sunan uygulayıcılar tarafından yazılmış olduğunu biliyoruz. Dahil edilen değerlendirme stratejileri, öğretmenlerin drama deneyimlerinin bir sonucu olarak öğrencilerle zaman içinde neler olduğunu görmelerine yardımcı olacak; ve diyagramlar, dramanın sağladığı birçok form ve konuyla ilgili temaları ve sorunları araştırırken başvurabilecekleri süreç ve stratejilerin bütünsel bakış açılarını sunacaktır.

Pamela Bowell ve Brian Heap’e, bu kitapta biz drama eğitimleriyle deneyimlerini ve öğrendiklerini paylaştıkları, kendi derslerimizi dikkatlice ve bir amaca yönelik planlamamızı, geliştirmemizi ve odaklamamızı, tüm öğrencilerimizin seslerini bir araya getirmemizi, denediklerimizi veya başardıklarımızı derinlemesine düşünmemizi, öğrencilerimizin istek ve ihtiyaçlarına saygı göstermemizi ve drama eğitiminin eğitim programının gerçekten önemli bir bileşeni haline getirilmesini sağladıkları için minnettarız.

David Booth

Onursal Profesör

Ontario Eğitim Araştırmaları Enstitüsü

Toronto Üniversitesi

Kanada

Türkçe Baskı İçin Ön Söz

Pamela Bowell'i ilk kez 1991 yılında Ankara'da yürüttüğü atölyeden tanıyorum. Çalışmanın adı "Ichi" idi. Alman Kültür Merkezi'nin geniş salonunda bir tam gün çalışmıştık. "Ichi" temalı çalışmayı daha sonraları çok eklemeler yaparak ve geliştirerek yüzlerce kez çalışmış, hemen her yaş grubu ile uygulamıştım.

1992 yılında Pam Antalya'da düzenlenen 2. Çocukların Tiyatrosu Festivaline de gelmiş, dünyanın pek çok ülkesinden gelen çocuklarla çalışmıştı. Ben de bu festivalde Ayşe Okvuran ile birlikte ilk kez bir uluslararası atölye yürütmüştüm. Festivalde Pam'ın yürüttüğü atölyeyi değerlendirirken "...senin yaptığın çalışmalar bizim öğrendiğimiz ve uyguladığımız dramadan biraz farklı..." demiştim. "Nasıl farklı?" diye sormuştu. "...Katılımcılara soru sorarak başlıyorsun. Bir fotoğraf ya da küçük bir öykü veriyorsun ve ardından da çalışma üzerine çok analizler yaptırıyorsun. Sık sık da role giriyorsun, resimler yaptırıyor ya da gazete çıkarttırıyorsun..." diye eklemiştim. "...Çalışmalarımı çok iyi gözlemişsin. Ben Dorothy Heathcote ile çalıştım. Onun yaklaşımını benimsedim ve bu yönde çalışıyorum..." demişti. Heathcote benim zaten özel bir ilgi alanımı oluşturuyordu ve bu konuşmadan sonra onun çalışmalarını daha bir merakla incelemeye başlamıştım.

Pam'ın 1993 yılındaki çalışması (5. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Semineri) "Döküntü Odada İntihar" başlığını taşıyordu ve seminer sonundaki küçük gösteri tüm katılımcı seyircileri çok etkilemişti. Bu kez çalışma üzerine daha fazla konuşmuştuk. Çalışma (gösteri) bilinç koridoru ile bitiyordu ki o zamanlar bu tekniklerin adlarına henüz hâkim değildik. Pam'e "... bu son çalışmanın sonu yok, devamı var gibi geliyor bana. Sen mi böyle sonuçlanmasını planladın zaman mı yetmedi?" diye sordüğümde "...devamını umarım Türkiye'de sen uygulayarak devam

ettirebilirsin. Bu tür çalışmalarda bir son olmak zorunda değil. Ancak hiçbir çalışma da tematik olarak tam bitmiş sayılmıyor. Süreç içerisinde belli bir problem üzerine düşünmek, tartışmak, daha önemli...” diyerek önemli bir belirleme yapmıştı.

Pam bize adını hiç kullanmadan süreçsel drama yaklaşımını deniyordu. Adlarını çok sonraları öğreneceğimiz diğer drama tekniklerini de dolaylı olarak Türkiye’de uyguluyordu.

Pam ile değişik zamanlarda pek çok seminer, kongre ya da toplantılarda karşılaşmıştık. Heyecanımı hiç kaybetmiyordu ve yapılandırmasını çok iyi yaparak amacını katılımcısına çok iyi aktarıyordu. Katılımcıları ile bir yolculuğu başlatıyor, yolculuğu birlikte planlıyor ve sürecin tüm ayrıntılarına da birlikte ortak oluyordu.

Kişisel olarak benim yaratıcı drama anlayışımın gelişmesine olumlu katkısı olan kişilerden biridir Pam. Onun çalışmalarından çok yararlandım. Pam yaptığı uygulamalı çalışmalarla yetinmemiş meslektaşları Brian Heap ile birlikte süreçsel dramanın öğrenmeyi zenginleştirici bir araç olarak nasıl planlanabileceğini de bir kitap olarak yazmıştı.

Süreçsel drama yaklaşımını sürece dayalı bir çalışma olup başta doğaçlama, rol oynama gibi canlandırma etkinlikleri ile birlikte konuşma, yazma etkinliklerinden oluşan bir yaklaşımdır. Başta çocuklar ve gençler olmak üzere hemen her yaş grubu ile bu yaklaşım uygulanmalıdır. Bireyden yola çıkarak toplumsal konuların derinlemesine nasıl analiz edileceğinin yol haritasını bu kitap çok başarılı bir biçimde veriyor.

Başta kitabın yazarlarına, bölümleri çeviren meslektaşlarına, kitabın tercümesini büyük bir dikkatle okuyarak hatalarımızı düzelten ve önerilerde bulunan Doç. Dr. Kasım Kiroğlu’na ve Pegem Akademi Yayınlarının tüm ilgililerine teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

**Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi ve
Çağdaş Drama Derneği Genel Başkanı**

Bölümler ve Çevirenleri

Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

1. Bölüm: Eğitimde Drama
Gizem Sivrikaya - Ankara Üniversitesi
2. Bölüm: Süreçsel Dramada Planlama İlkeleri
Gizem Sivrikaya - Ankara Üniversitesi
3. Bölüm: Tema/Öğrenme Alanı
Gizem Sivrikaya - Ankara Üniversitesi
4. Bölüm: Bağlam
Gizem Sivrikaya - Ankara Üniversitesi
5. Bölüm: Rol
Funda Guzey Gürsoy - Çağdaş Drama Derneği
6. Bölüm: Çerçeve
Funda Guzey Gürsoy - Çağdaş Drama Derneği
7. Bölüm: Sembol
Funda Guzey Gürsoy - Çağdaş Drama Derneği

8. Bölüm: Teknikler
Dr. Ceren Karadeniz - Ankara Üniversitesi
Gizem Sivrikaya - Ankara Üniversitesi
9. Bölüm: Farklı Öğrenme Grupları İçin Süreçsel Drama Planlaması
Gözde Polatkal - Çağdaş Drama Derneği
10. Bölüm: Dramayı Hayata Geçirmek
Gözde Polatkal - Çağdaş Drama Derneği
11. Bölüm: Kendi Ayaklarınızın Üzerinde Durarak Planlama
Gözde Polatkal - Çağdaş Drama Derneği
12. Bölüm: Süreçsel Drama Planlama Kılavuzu
Gizem Sivrikaya - Ankara Üniversitesi

İçindekiler

<i>Ön Söz</i>	v
<i>Türkçe Baskı İçin Ön Söz</i>	vii
<i>Giriş</i>	xiii
<i>Teşekkür</i>	xiv
1. Eğitimde Drama	1
2. Süreçsel Dramada Planlama İlkeleri	8
3. Tema/Öğrenme Alanı	19
4. Bağlam	30
5. Rol	43
6. Çerçeve	68
7. Sembol	87
8. Teknikler	107
9. Farklı Öğrenme Grupları İçin Süreçsel Drama Planlaması	142
10. Dramayı Hayata Geçirmek	157
11. Kendi Ayaklarınızın Üzerinde Durarak Planlama	181
12. Süreçsel Drama Planlama Kılavuzu	200
<i>Çevirenler Hakkında</i>	<i>208</i>
<i>İleri Okuma</i>	<i>210</i>
<i>Metin Yazımında Kullanılan Kaynaklar</i>	<i>213</i>
<i>Dizin</i>	<i>214</i>

Şekiller

1.1	Dramada Öğrenme Sarmalı	6
2.1	Süreçsel Dramanın Temel Taşları	11
2.2	Süreçsel Drama Tasarımındaki İlkeler	15
6.1	Çerçevenin İki Yönü	80
7.1	Pierce'in Sembol Sınıflandırması	89
7.2	Bruner/Heathcote'un Üçlemesi	91
7.3	Sembol Tablosu	104
10.1	Süreçsel Drama Motoru	162
11.1	Kum Saati İkilemi	184
11.2	Dramanın Gelişimi	196

Giriş

Bu kitap, süreçsel drama olarak bilinen eğitim ortamında kullanılan drama hakkındadır. Genellikle eğitimde drama, “yaşantısal drama”, “deneyimsel drama” ya da uygulamalı drama olarak adlandırılan, izleyici kitlesi için değil, katılımcıların kendi yararına oluşturulan bir tür çalışmadır.

Süreçsel drama, okulun her yaş evresinde ve hem uzman hem de uzman olmayan drama eğitimcilerinin ellerinde bulunur. Belirli bir drama programının bir parçası olarak ya da öğretim programları arası bir eğitim bilimi olarak dünyadaki eğitim programlarında uygulanmaktadır.

Süreçsel dramayı öğrencilerinizle uygulamak için yardım arıyorsanız, eğitim programı yapısından ya da verdiğiniz eğitimin hangi aşamasında olduğunuzdan bağımsız olarak, bu kitap, süreçsel dramayı gereksinim ve kısıtlamalarınıza göre planlamanızı ve sunmanızı sağlayacak bir rehber ilkeler ve tavsiyeler çerçevesi sunar. Aslında kendimiz de dahil olmak üzere birkaç farklı öğretmen tarafından öğretilen bir dizi örnek tasarladık.

Metinde farklı noktaları göstermek için çok sayıda örneğe atıfta bulunsak da, kitabın tamamında geçen dört “anahtar örnek” sunduk. Her planlama prensibi tartışıldığında anahtar örnekler de beraberinde gelecek; böylece her dramanın planlamasını takip etmek mümkün olacak ve her katmanın yapısının nasıl inşa edildiğini görebileceksiniz.

Teşekkür

İlgili kurumlarımıza, meslektaşlarımıza, arkadaşlarımıza, öğrencilerimize ve gönülden destekçilerimiz olan ailelerimize; drama stratejilerinin sınıflandırılmasını yaptığımız Jonothan Neelands'e ve *Drama Australia Journal* ve *Applied Theatre Researcher'a* ilk önce kendileri tarafından yayımlanan materyallerin 11. Bölüm'de yinelenmesine izin verdikleri için teşekkürlerimizi sunarız.

Eğitimde Drama

Drama ve Eğitim

Gerek Birleşik Krallık'ta gerekse dünyanın farklı yerlerinde eğitimde dramanın altın dönemlerinin olduğu ya da demode kaldığı dönemler vardır. Dolayısıyla eğitimde drama kullanımı bu zamana kadar inişli çıkışlı bir varoluş sürdürmüştür. Bu inişli çıkışlı hali yaratan temel kaynağa bakıldığında bunun genellikle hükümet politikası ve özellikle politikacıların eğitimde sanata verdiği öneme göre şekillendiği söylenebilir. Fakat bu görüş ayrılığı yalnızca politikacılar arasında değil aynı zamanda drama eğitimcileri arasında da olmuştur. Örneğin dramanın doğasının uygulamalarda neyi öncelikli kıldığı üzerine tartışmalar yapılmıştır - ki bu tartışmaların her zaman dramanın yararına olduğu söylenemez. Neyse ki günümüzde farklı uygulamalara yönelik bir uzlaşma atmosferinin olduğu hissedilebilmekte, uygulayıcılar drama yapmanın çeşitli yollarına yer açmak için kapsayıcı modelin varlığını onaylamaktadır. Erken dönem drama çalışmalarında olan role göre giyinme köşesi, yazılı metni canlandırma, tiyatro yapma veya doğaçlamaya dayanan çalışmalar bunlara örnek verilebilir. Anlaşılması önemli olan nokta, bu çalışmaların tümünün ortak noktasının tiyatronun bazı unsurlarını taşımasıdır: odak, metafor, gerilim, sembol, çatışma, rol, zaman, mekân. Dolayısıyla bir drama eğitmeni olarak hangi tür uygulama yaparsak yapalım bu unsurları göz önünde bulundururuz.